

значителен напредък. Окончателното утвърждаване на родния език в тези селища става в края на 60-те години. Характерно за тези училища е, че те са предимно първоначални, запазили доста елементи от килийното училище. Едва след 1870 г. започват да се въвеждат новите методи на преподаване и разширяване на светския характер на обучението.

В Рупчоския район, за разлика от Ахъчелебийския, липсва силата на църковно-националните борби, които стимулират просветното движение.

След Кримската война учебното дело в Златоградско също навлиза в нов етап на развитие. Административната и духовната му принадлежност към Гюмюрджински санджак в известна степен пречи за приобщаването му към борбите в съседните райони за българско училище и църква. Много малко са документалните сведения за просветата в този район.

По инициатива на общината и местните еснафи в Златоград е построено през 1861 г. ново взаимно училище. В него според изследователите са учили повече от 90 деца.¹¹ Сред първите златоградски учители, които въвеждат българския език, са Ангел Киряков, х. Теофан Иванов, Ал. Чоневски, Иван Джинджов, Никола х. Дончов и братя Пачилови. По-късно известните учители Яков Змейкович и Костадин Александров въвеждат класно-урочната система и утвърждават празника на първоучителите Кирил и Методий.

Важно място в развитието на просветното дело имат и двете български села Габрово и Еникьой (дн. Гърция), граничещи административно с Ахъчелебийска каза. Те са твърде близко до Ксантийската митрополия, която активно противодейства на изявите, показващи българския народностен характер на тези селища.

До Кримската война за тези две селища почти липсват данни за училищата в тях. В следващия период засилените стопански и духовни отношения със среднородопските селища и най-вече с Райково дават тласък в националното им пробуждане. В Габрово първенците, начело с Янко Пашалиев и Киряк Кудювски, започват решителна борба срещу гърцизма за установяване на българско училище (Райчевски 1992, 7).

Голяма подкрепа получават от цариградските българи Петко Славейков, Георги Груев и Лазар Йовчев. Те съдействат да бъде изпратен за учител в Габрово в 1869 г. Яков Змейкович, който утвърждава преподаването на българския език. На следващата 1870 г. по покана на с. Еникьой той е назначен

---

¹¹ Родопски старини, кн.IV, 1892, 9.